

УДК [159.9:343.54](477)

Валентина Олександрівна ТЮРІНА,

професор кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

доктор педагогічних наук, професор;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2308-1977>;

Яна Олександрівна ІЛЬНИЦЬКА,

слухачка магістратури факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

КІБЕРНАСИЛЬСТВО ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ДЛЯ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ

Обґрунтовано актуальність проблеми кібернасильства відносно неповнолітніх; надано соціальну та психологічну характеристику дітей і підлітків, які відносяться до групи ризику. Показано прийоми, за допомогою яких неповнолітніх залучають до кібернасильства.

Ключові слова: кібернасильство, інформаційна безпека, діти і підлітки, психологічна небезпека, соціальна небезпека.

Сьогодні Інтернет є невід'ємною частиною життя сучасної людини та її найближчого оточення. Люди швидко орієнтуються у віртуальному світі, розвивають нові потреби і відкривають власні способи використання новітніх можливостей цифрових технологій. Але разом із перевагами необхідно констатувати появу і поглиблення тенденції розширення ризиків і загроз впливу на психологічну і соціальну безпеку особисті з боку віртуального інформаційного простору. До означених загроз і ризиків передусім треба віднести кібернасильство. Особливо яскраво ми спостерігали цю небезпеку під час пандемії та зараз, під час війни, коли діти більшість часу проводять онлайн в кіберпросторі, тому проблема інформаційної безпеки сьогодні стає все більш актуальною.

Особливо уразливими до кібернасильства є діти і підлітки. За віковою характеристикою переважають особи віком від 10 до 14 років (46,1%) та від 7 до 10 років (26,5%). Особи віком від 14 до 16 років становлять 24,0%; особи віком від 16 до 18 років – 3,4%. За результатами дослідження встановлено, що найбільш віктимними здебільшого є діти від 7 до 16 років, вони складають 72,6% загальної кількості дітей.

Аналіз результатів дослідження, спрямованого на визначення причин, за яких діти найчастіше стають жертвами кібернасильства та дитячої порнографії, свідчить, що 27,1% – це діти, які мають певні фізіологічні особливості та не усвідомлюють всієї небезпеки маніпуляцій з ними; 42,4% – складають діти, які, у порівнянні з дорослими, є більш нерішучими та довірливими; 28,8% – це діти, які не обізнані у тих чи інших сферах життя (зокрема, сексуальній). Крім того, рисами характеру, які найчастіше притаманні жертвам сексуального насилля, є такі: довірливість – 44,9%, аморальність – 27,5%, легковажність – 20,3%, агресивність – 3%. За рівнем освіти означені діти розподіляються у такий спосіб: 41,4% становлять учні загальноосвітніх шкіл, учні професійно-технічних училищ – 12%, навчаються в закладі вищої освіти або у закладах передвищої освіти – 15,5% жертв, працюють – 11,5%, ніде не навчаються і не працюють – 19,6%. На час, коли проти них було скоєно злочин, проживали з обома батьками – 73% дітей, проживали з однією матір'ю або батьком – 18,3%, були сиротами 8,7% дітей. Найбільш вразливу групу становлять особи, знайомство з якими відбулося на вулиці, – 54,5%, що свідчить про поширеність бездоглядності та безпритульності. 28,8% жертв знайшли людину, яка вчинила проти них злочин, через мережу Інтернет [1].

Перебуваючи в Інтернет, дитина ризикує побачити контент, що вразить її психіку (наприклад, сцени насильства або порнографії); потрапити на провокаційні сайти і групи в соцмережах (екстремістські групи або спільноти, які спонукають до булімії та анорексії, суїцидальні ігри,); почати грати в онлайн-ігри на гроші; стати жертвою кібербулінгу (цькування у соцмережі), стати жертвою онлайн-грумінгу (сексуального шантажу) або жертвою работорівців, які розсилають через мережу оманливі пропозиції, секстингу (пересилання інтимних матеріалів).

До зони ризику потрапляють всі діти, які користуються Інтернетом і не мають відповідних знань. При цьому в зоні ризику перш за все опиняються підлітки, оскільки вони не мають сформованої психологічної стійкості та перебувають на початку власної соціалізації в суспільстві. До того ж, діти в цьому віці є активними в Інтернеті і майже всі зареєстровані в соцмережах. Вони менше контактують з батьками і, на відміну від малюків, які можуть ще все розповісти мамі і татові, є більш потайливими. Іноді підліткам складніше спілкуватися з однолітками та однокласниками, тому вони проводять багато часу онлайн.

Залучення і використання дитини для виготовлення порнографічних матеріалів в будь-якому контексті має розглядатися як серйозне насильство, а не як побічний продукт іншої нанесеної їй шкоди.

Необхідно розібратися, як злочинці здійснюють кібернасильство. Онлайн-хижаки встановлюють контакт із дітьми шляхом обміну миттєвими повідомленнями, розмов у чат-кімнатах, електронною поштою або через дошки повідомлень. Злочинці реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків, наповнюють сторінку максимально правдоподібною інформацією, вказують інтереси (близькі жертви). Злочинці виявляють по відношенню до них увагу та турботу, пропонують подарунки і таким чином намагаються поступово спокусити своїх жертв, не шкодуючи для цього ні часу, ні грошей, ні енергії. Злочинці також можуть спонукати дітей, з якими вони знайомляться онлайн, до контакту віч-на-віч [2]. Гендерна приналежність також розглядається як фактор ризику, при цьому від взаємодії в кіберпросторі страждає більше дівчаток, ніж хлопчиків (хоча хлопчики все частіше з'являються в порнографічних зображеннях, що циркулюють в мережі). Наслідки кібернасильства є досить серйозними для особистості дитини і підлітка. У ряді випадків дитина може страждати від посттравматичного стресу [3].

Психологічна безпека як стан збереження психіки дитини - це підтримка певного балансу між негативними впливами на неї навколишнього середовища і стійкістю її самої до негативних факторів, здатністю подолати такі дії власними ресурсами і / або за допомогою об'єднання з дорослими і однолітками.

Список бібліографічних посилань

1. O'Connell R., Price J., Barrow C. Cyber Stalking, Abusive Cyber sex and Online Grooming: A Programme of Education for Teenagers. UK: Cyberspace Research Unit, University of Central Lancashire, 2004. 189 p.
2. Wolak J., Finkelhor D., Mitchell K. Child-Pornography Possessors Arrested in Internet-Related Crimes. US: National Center for Missing and Exploited Children, 2005. 64 p.
3. Palmer T., Stacey L. Just one click: Sexual abuse of children and young people through the Internet and mobile phone technology. UK: Barnardo's, 2004. 40 p.

Одержано 22.02.2024